

Nataša Despotović-Mirjanić

DR ALEKSANDAR PERIĆ: SAVREMENA NAUKA O JEZIKU

Generativna sintaksa i semantika, Svetozar Marković, Beograd 1983, 115 str.

Knjiga *Aleksandra Perića* u potpunosti ostvaruje autorovu želju izrečenu već u samom predgovoru — da bude »skroman doprinos idući stopama pionira savremene lingvističke misli u našoj sredini, prije svega dr *Milke Ivić* i dr *Ranka Bugarskog*«. Autor se od samog početka ograđuje od velikih pretenzija, donošenja vlastitih sudova ili novih pogleda na pojedine lingvističke probleme i načine njihovih rješavanja. Njegova je želja da širem krugu ljudi prenese savremena lingvistička saznanja i pruži uvid u sadašnje stanje lingvistike. On knjigu namjenjuje nastavnicima i studentima jezika, zatim stručnjacima iz drugih naučnih disciplina (posebno ističe stručnjake kibernetike i informatike za koje je struktura jezika kao sredstva komunikacije uvijek zanimljiva), te uopće svim ljudima koji vođeni spoznajnom znatiželjom žele obogatiti svoj doživljaj svijeta. Autor kao da se ispričava što će, s obzirom na takvu namjenu knjige, ona možda izgubiti na naučnosti i stručnosti i biti, možda, manje zanimljiva uskom krugu stručnjaka, no kompromis na koji pristaje Aleksandar Perić čini se plodonosnijim i snažnijim od strogo stručno pisanog teksta. Namjena knjige možda je uskratila njegovo izlaganje stručne oštine, dubine i preciznosti, no ono je u svojoj biti naučno, prikazuje traganje za istinom u neprestanom iznošenju i negiranju stavova od kojih nijedan nije, niti može biti, konačno rješenje.

U kratkom uvodu autor daje pregled razvoja lingvistike, s naglaskom na strukturalizam (kao prvi sistematski prilaz jeziku, da bi se zatim koncentrirao na generativni pristup. Prikazan je razvojni put generativne škole i knjiga je podijeljena u tri osnovne cjeline, koje su uspostavljene kako kriterijem gramatičke podjele jezika, tako i kriterijem povijesnog razvoja generativnog pristupa jeziku.

1) Sintaksa kao generativna komponenta rečenice

U prvom dijelu autor prikazuje osnovne postavke generativno-transformacijske gramatike, upravo one koje je 1957. u svojoj knjizi »*Syntactic Structures*« iznio *Noam Chomsky*. Objasnjen je naglasak na jezičnoj kompetenciji, koncepcija dubinske i površinske strukture, sistem pravila prepisivanja i transformacijskih pravila. Prvi dio odvija se nešto sporijim tempom, postupnije

od drugoga i trećega, što svakako ima svoje opravdanje u potrebi da čitaoci shvate osnovna načela generativnog pristupa te će kasnije moći lakše pratiti svaki daljnji pro et contra.

Autor vrlo sistematski, logičkim slijedom iz prvog dijela izvodi drugi.

2) Semantika kao generativna komponenta rečenice

Na kraju prve cjeline autor daje kratki rezime generativno-transformacijske gramatike s dvije točke gledišta: uspoređujući je unatrag sa strukturalizmom — to je prva hipotetičko-deduktivna teorija jezika, i time joj odaje priznanje, upozoravajući na nasljeđa lingvističke prošlosti koja je guše i sputavaju (dihotomija subjekt—predikat, dubinska struktura sazdana od tradicionalnih sintaktičkih kategorija, lišena semantičke komponente) i tako logički zasniva potrebu revidiranja i problematiziranja prvotno ustanovljene teorije.

Tako ovaj dio predstavlja dopune, nadogradnje i alternative početne generativno-transformacijske gramatike, polazeći od revizije samog Noama Chomskog, »standardne teorije«, objavljene u njegovoj knjizi »Aspects of the Theory of Syntax« 1965. gdje on uvodi interpretativnu semantiku, preko alternativnih teorija generativne (autonomne) semantike koje traže semantičko-sintaktičku dubinsku strukturu rečenice lišenu tradicionalnih kategorija, sve do teorije autonomne pragmatike.

3) Problem generativne komponente rečenice i širenje horizonta istraživanja

Treći dio osvrta je na prethodno iznesene stavove, prikaz je autonomne pragmatike, odnosno »revidirane proširene standardne teorije« kao alternative autonomne semantike, te upućuje na daljnji mogući razvoj.

Treba napomenuti da svaki od tri dijela predstavlja kompaktnu i uokvirvenu cjelinu koju je moguće čitati izolirano. Naime, autor gradi svaki dio polazeći ponovo od osnovnih stavova relevantnih za tu cjelinu i neprestano upućuje na to koliko je generativna gramatika otišla dalje od strukturalističkog taksonomskog pristupa, odnosno kako su pristupi generativne semantike i autonomne pragmatike pokušali odgovoriti na pitanja pred kojima su prethodne teorije pokleknule.

U cjelini, knjiga nam sistematički i logičkim slijedom, te grafički vrlo zorno prikazuje epistemološku izgradnju generativne gramatike kao hipotetičko-deduktivne teorije, od postavljanja njenih aksioma, izvedenih tvrdnji, simbola, preko utvrđivanja njenih inkohherentnosti i neadekvatnosti do njenog cijepanja na nekoliko pravaca, koji na različite načine pokušavaju razriješiti ono za što se prvotna teorija pokazala neprimjerenom. Pri svemu tome autor ostaje objektivnan promatrač koji pušta da se klupko nauke odmotava, dok on tek upozorava na eventualne propuste i nesuglasice, ne osuđujući nijedan pristup, niti mu dajući za pravo.

Smatrajući generativnu gramatiku drugom prekretnicom u lingvistici nakon strukturalizma, vodećim pravcem današnjice i onim koji najviše obećaje, Aleksandar Perić ne propušta da iznese osnovne stavove i da istakne doprinose drugih pravaca, kao što su dependencijalna, operatorska kategorijalna i univerzalna gramatika o kojima vrijeme treba donijeti svoj sud i koje pred sobom imaju još mnogo otvorenih mogućnosti. Neprestanim podsjećanjem da govori o sadašnjem stanju u lingvistici, o pluralizmu stanovišta od kojih

svako uspijeva djelomično zahvatiti istinu, autor ističe da mu nedostaje vremenska distanca koja bi mu dozvolila da ocijeni ulogu i vrijednost svakog pojedinog pristupa.

Sve ove teorije, zajedno s još mnogo nepostavljenih i davno zaboravljenih, čine istinu o jeziku. I zato nam prikaz razvoja tih teorija (a ne statično iznošenje navodno definitivnog suda) može pružiti uvid u jezik i njegovu strukturu, dajući nam opet samo djeličak istine o njemu.

Ako naiđe na odaziv i razumijevanje publike kojoj je, prije svega, namijenjena, ova knjiga mogla bi, na njoj specifičan, istovremeno diskretan i korjenit način, ostaviti traga u svijesti sadašnjih i budućih nastavnika jezika, otvoriti im nove poglede na jezik i njegovu kompleksnu, višeznačnu strukturu, te tako pomoći u oslobađanju nastave jezika od strogo uvriježenih normi koje se nameću kao jedine moguće i apsolutno istinite i vrlo se teško istiskuju iz učionica.

Mirna Velčić

A. KRVAVAC, G. MIKULIĆ: *ENGLISH IN THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES*, Zagreb, 1983.

Otkad učenje jezika struke (stranog ili materinskog) postoji kao predmet u okviru Opće programskih osnova za studente tzv. nefiloloških grupa i fakulteta, izvođači nastave, prepušteni da sami osmisle ciljeve i program rada, uglavnom su izloženi suviše apstraktnim i neadekvatnim teorijama unutar opće i primijenjene lingvistike. Sve više, naime, postajemo svjesni da je za taj nastavni rad potrebno isto toliko raditi na teorijskim pretpostavkama u analizi jezika pojedine struke, koliko i na pronalaženju metodičkih rješenja u samoj praksi. Suočene s brojnim teškoćama koje proishode iz navedenih zah-tjeva, *Alka Krvavac* i *Gordana Mikulić* odvažile su se ponuditi rješenja u obliku udžbenika. *English in the Humanities and Social Sciences* prvi je udžbenik u našoj sredini za podučavanje tzv. ESP-a (English for Specific Purposes) u sklopu studijskih grupa kao što su jugoslavenski jezici i književnosti, komparativna književnost, psihologija, sociologija, lingvistika, fonetika, pedagogija, povijest, povijest umjetnosti, filozofija, etnologija i arheologija. S veseljem smo ga dočekali i stoga smatramo da zaslužuje osobitu pažnju.

Udžbenik se obraća studentima koji posjeduju tzv. srednjoškolsko znanje engleskog jezika. Računajući s njihovom temeljnom komunikacijskom kompetencijom, nudi im se kao pomoć za aktivnije razumijevanje i praćenje stručne literature konkretnog područja na engleskom jeziku.

Cilj povlači niz realizacijskih i, dakako, lingvističko-teorijskih problema. Bitno problemsko čvorište odnosi se na žanrovsko određenje iskaza koji vrijedi za pojedinu disciplinu. Budući da je jezična upotreba i unutar istog područja uglavnom slojevita, moramo se upitati o izboru predložka znanstvenoga